Բանբեր Երևանի համալսարանի. Բանասիրություն
2026, Vol. 17, No. 2 (50), հունիս, 142-154
https://doi.org/10.46991/BYSU.B/2026.17.2.142

ՆՇԱՆԱՅԻՆ ԲԱԶՄԱՇԵՐՏՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՎԱՅԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ. ԼԵԶՈՒ, ՊԱՏԿԵՐ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՍՏՂԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ*
Երևանի պետական համալսարան

Հոդվածում վերլուծվում է Հայաստանում թվային մեդիայի նշանագիտական (սեմիոտիկ) տարածքը՝ որպես ինքնուրույն հետազոտական ոլորտ: Հայկական թվային մեդիան դիտարկվում է որպես անցումային հասարակության պայմաններում ինքնության կառուցման, հասարակական տրավմատիկ փորձի թվային յուրացման և գլոբալ մեդիա հոսքերի հետ փոխազդեցության ձևավորման առանցքային միջավայր:

Ուշադրության կենտրոնում են թվային հարթակներում ձևավորվող հաղորդակցական և բովանդակային գործելակերպերը, որոնք համադրում են ավանդական պատկերագրական կոդերը (արմենագիր, խաչքարային զարդամոտիվներ, պատմական կերպարներ) թվային մշակույթի լեզվական և տեսողական ձևերի հետ (մեմեր, հաջողության պատմություններ, կարճ տեսահոլովակներ):

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հայկական թվային մեդիայի նշանագիտական համակարգը բնութագրվում է քաղաքականացված բազմաձևությամբ, պատմական ինդեքսների համադրական կիրառմամբ և տեղական հաղորդակցական գործելակերպերի արագ ձևավորմամբ:

Հետազոտության մեթոդաբանական հիմքը նշանագիտության և թվային միջավայրի հումանիտար հետազոտությունների սկզբունքներն են: Տվյալների բազան ներառում է սոցիալական ցանցերում լայնորեն տարածված բովանդակության, առցանց մեդիա նախագծերի և պետական թվային հաղորդակցության նյութերի որակական վերլուծությունը:

* **Աստղիկ Ավետիսյան** – բանասիրական գիտությունների թեկնածու, ԵՊՀ մեդիաուսումնասիրությունների և նշանագիտության ամբիոնի դոցենտ, Հայկական PR ասոցիացիայի նախագահ
Астхик Аветисян – кандидат филологических наук, доцент кафедры медиаисследований и семиотики ЕГУ, президент Армянской ассоциации связей с общественностью
Astghik Avetisyan – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the YSU Chair of Media Studies and Semiotics, President of the Armenian PR Association
astghikavetisyan@ysu.am ORCID ID:https://orcid.org/0009-0009-9564-2105

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ստացվել է՝ 14.04.2026
Գրախոսվել է՝ 18.04.2026
Հաստատվել է՝ 09.06.2026
© The Author(s) 2026

Բանալի բառեր – *Հայաստան, թվային մեդիա, նշանագիտություն, թվային մշակույթ, սոցիալական ցանցեր, մեմեր, ինքնություն, բազմաձևություն, պատմական նարատիվ, հաղորդակցություն, հանրային հաղորդակցություն*

Ներածություն

Ժամանակակից Հայաստանում թվային մեդիան վերածվել է ոչ միայն տեղեկատվության փոխանցման միջոցի, այլև հանրային իրականության կառուցման, սոցիալական իմաստների ձևավորման և քաղաքական գործընթացների մեկնաբանման առանցքային միջավայրի: Թվային հարթակներն այսօր գործում են որպես մասնակցային հաղորդակցության տարածք, որտեղ օգտատերերը միաժամանակ և՛ բովանդակության սպառողներ են, և՛ ստեղծողներ՝ ձևավորելով հանրային քննարկումների նոր ձևաչափեր (Jenkins, Ito & boyd, 2015):

1. **Հայկական թվային մեդիան որպես հետազոտական առարկա**

Հայկական թվային միջավայրը ձևավորվել է անկախությունից հետո համացանցի տարածման, սոցիալական ցանցերի ինտենսիվ զարգացման և հասարակական շարժումների ազդեցությամբ: Հատկապես 2018 թվականի հանրային, քաղաքական շարժումների ընթացքում Facebook-ի ուղիղ հեռարձակումները, Twitter-ի հեշթեգային քննարկումները և Telegram ալիքների արագ տեղեկատվական հոսքերը դարձան հանրային մասնակցության և մոբիլիզացիայի կարևոր գործիքներ: Այս իրադարձությունները ցույց տվեցին, որ թվային մեդիան կարող է վերափոխել ավանդական քաղաքական հաղորդակցությունը և ստեղծել նոր հանրային միջավայր՝ ապակենտրոնացված և արագ արձագանքող (Avetisyan A.Sh., 2024):

Հետագա տարիներին տարածաշրջանային անվտանգային զարգացումները, մասնավորապես 2020 թվականի պատերազմը, ուժեղացրին թվային հարթակների դերը՝ դրանք դարձնելով տեղեկատվական պայքարի և խորհրդանշական ներկայացումների միջավայր: Սոցիալական ցանցերում տարածվող լուսանկարները, տեսանյութերը և հիշատակի հրապարակումները ձևավորեցին թվային հիշողության նոր մշակույթ, որտեղ անհատական պատմությունները միավորվում էին հավաքական պատմության մեջ: Այս գործընթացը համապատասխանում է մեդիացված իրականության կառուցման այն մոդելներին, որոնք նկարագրում են Couldry-ն և Hepp-ը՝ ընդգծելով մեդիայի դերը սոցիալական իրականության վերարտադրության մեջ (Couldry & Hepp, 2017):

Հայկական թվային մեդիայի առանձնահատկությունն այն է, որ գլոբալ թվային մշակույթի ձևերն այստեղ ակտիվորեն տեղայնացվում են: Օրինակ՝ միջազգային մեմային ձևաչափերը հաճախ համադրվում են հայկական պատմական կերպարների կամ քաղաքական իրադարձությունների հետ՝ ստեղծելով տեղական մշակութային հումոր և քննադատություն: TikTok-ում և

Instagram-ում տարածված կարճ տեսանյութերում հաճախ օգտագործվում են ազգային երաժշտություն, բարբառային խոսք կամ ավանդական խորհրդանիշներ՝ միաժամանակ պահպանելով գլոբալ ձևաչափերը: Նման երևույթները կարելի է մեկնաբանել որպես թվային մշակույթի տեղայնացման գործընթաց, որը նկարագրված է Shifman-ի մեմային մշակույթի տեսություններում (Shifman, 2014):

Հայկական թվային միջավայրի նշանագիտական կառուցվածքը պայմանավորված է մի շարք փոխկապակցված գործոններով.

Լեզվական և տարածքային առանձնահատկություններ – փոքր լեզվական համայնքը նպաստում է բովանդակության արագ տարածմանը և հանրային թեմաների արագ համախմբմանը: Օրինակ՝ հանրային իրադարձությունների շուրջ ձևավորվող հեշթեգները հաճախ կարճ ժամանակում դառնում են համազգային քննարկման գործիք:

Սփյուռքի ակտիվ ներգրավվածություն – արտերկրի հայ համայնքները մասնակցում են նույն թվային հարթակներին՝ ստեղծելով բազմակենտրոն հաղորդակցական տարածք, որտեղ նույն թեմաները քննարկվում են տարբեր մշակույթների տեսանկյուններից:

Հակամարտային և անվտանգային միջավայր – ռազմական և քաղաքական ճգնաժամերը ուժեղացնում են խորհրդանշական հաղորդակցության դերը՝ թվային պատկերներն ու պատմությունները վերածելով հավաքական ինքնության կառուցման գործիքների:

Քաղաքական անցումային գործընթացներ – հասարակական բևեռացվածությունը և ակտիվ քաղաքացիական մասնակցությունը խթանում են քննադատական և մասնակցային հաղորդակցական ձևերի զարգացումը՝ ստեղծելով նոր հանրային քննարկումների մշակույթ:

Այս համատեքստում հոդվածի նպատակն է համակարգված վերլուծել հայկական թվային մեդիայի նշանագիտական դինամիկան՝ ուսումնասիրելով լեզվական և տեսողական նշանների փոխգործակցությունը, ինքնության կառուցման մեխանիզմները, հավաքական հիշողության թվային ձևավորումը և հանրային քաղաքական հաղորդակցության նոր ձևերը:

2. Հայկական թվային մեդիայի նշանագիտական մոդելի հիմնական բնորոշիչները

Հայկական թվային մեդիան ձևավորում է բազմաշերտ նշանագիտական համակարգ, որտեղ լեզվական, տեսողական և մշակութային կոդերը գործում են փոխկապակցված՝ ստեղծելով հանրային իմաստաստեղծման յուրահատուկ միջավայր: Այս համակարգը միաժամանակ ներառում է գլոբալ թվային մշակույթի ձևերը և տեղական պատմական ու մշակութային խորհրդանիշները՝ ձևավորելով **հիբրիդային հաղորդակցական մոդել**:

Նշանագիտության տեսանկյունից թվային միջավայրում ձևավորվող հաղորդակցական միավորները կարող են դիտարկվել որպես բազմաստիճան

նշաններ, որոնք ունեն ինդեքսային (պատմական կամ իրադարձային հղումներ), խորհրդանշական (մշակութային իմաստներ) և պատկերային (տեսողական ներկայացումներ) գործառույթներ (Peirce, 1998; Kress & van Leeuwen, 2006)։ Հայկական թվային տարածքում այդ տարրերը հաճախ միավորվում են մեկ հաղորդագրության մեջ, օրինակ՝ քաղաքական մեմերում կամ հիշատակի հրապարակումներում, որտեղ համատեղվում են պատմական հղումներ, ազգային խորհրդանիշներ և ժամանակակից հումորային ձևեր։ Թվային հաղորդակցության այս հիբրիդային բնույթը նպաստում է հանրային խոսույթի արագ փոփոխությանը, նոր հաղորդակցական գործելակերպերի ձևավորմանը և հասարակական ինքնության վերաիմաստավորմանը։ Հայկական թվային միջավայրում առանձնանում են հետևյալ հիմնական նշանագիտական բնորոշիչները.

♦ **Պատմական ինդեքսների ինտեգրում**

Թվային տեքստերում պատմական հղումները (Ցեղասպանություն, Արցախյան հակամարտություն, պատմական տարածքներ) օգտագործվում են որպես քաղաքական և մշակութային գործող ինդեքսներ (Peirce, 1998)։ Օրինակ՝ 2020 թվականի պատերազմին #Սարդարապատ և #Մայիսյանհաղթանակ հեշթեգների տարածումը ստեղծեց սեմիոտիկ կամուրջ՝ ներկա իրադարձություններին հաղորդելով պատմական նշանակություն։

♦ **Պատկերագրական և գրաֆիկական ժառանգության թվայնացում**

Հայկական թվային մեդիայի նշանագիտական համակարգում կարևոր դեր ունի ազգային պատկերագրական ժառանգության՝ հատկապես զարդանախշային, խորհրդանշական և դեկորատիվ-գրաֆիկական կոդերի թվային վերարտադրությունն ու վերաիմաստավորումը։ Թվային միջավայրում մշակութային նշանները հանդես են գալիս ոչ միայն որպես էսթետիկ տարրեր, այլև որպես ինքնության, պատմական շարունակականության և խորհրդանշական կապիտալի հաղորդիչներ (Barthes, 1977; Chandler, 2017)։ Դրանք ձևավորում են վիզուալ դիսկուրս, որտեղ ազգային մշակույթը վերակոդավորվում է նոր մեդիայի բազմառեժիմային լեզվով (Kress & van Leeuwen, 2006)։

Հայկական թվային հարթակներում կարելի է առանձնացնել ազգային պատկերագրության թվայնացման երկու հիմնական միտում.

ա) Պահպանողական-կանոնական թվայնացում

Այս մոդելը բնորոշ է պետական և ինստիտուցիոնալ հաղորդակցությանը, որտեղ ավանդական զարդանախշերը, ազգային խորհրդանիշները և պատմական պատկերագրական կոդերը կիրառվում են իրենց ավանդական իմաստային դաշտի պահպանմամբ։ Պաշտոնական կայքերում, մշակութային ծրագրերի վիզուալներում և պետական միջոցառումների դիզայնում հաճախ օգտագործվում են խաչքարային նախշեր, ձեռագրային մանրանկարների մոտիվներ, ազգային գունային համակարգեր։ Նման մոտեցումը նպատակ ունի

հաստատել ինստիտուցիոնալ լեգիտիմություն, մշակութային շարունակականություն և ազգային ինքնության կայուն նարատիվ (Hall, 1997)։

բ) Ստեղծագործական-դեկոնստրուկտիվ թվայնացում

Սոցիալական մեդիայի, բրենդային հաղորդակցության և ժամանակակից դիզայնի ոլորտում ազգային զարդանախշերը վերաիմաստավորվում են գրաֆիկական նոր լեզվով՝ ստանալով հիբրիդային, երբեմն խաղային կամ մինիմալիստական ձևեր։ Օրինակ՝ հայկական գինու բրենդների (օր.՝ Areni) ապրանքապիտակներում միջնադարյան պատկերագրական տարրերը համադրվում են ժամանակակից տպագրության և մոդեռն կոմպոզիցիայի հետ՝ ձևավորելով գլոբալ շուկայում ճանաչելի, բայց ազգային ինքնությամբ բրենդային պատկեր։ Նման մոտեցումը բնորոշ է նաև սոցիալական ցանցերի հայկական էջերին, որտեղ ավանդական զարդանախշերը վերածվում են թվային ֆոնային ձևերի, ինֆոգրաֆիկական տարրերի կամ մեմային վիզուալների՝ ընդլայնելով դրանց սեմիոտիկ գործառույթը։

Այսպիսով, հայկական թվային մեդիայում զարդանախշային և պատկերագրական կոդերի թվայնացումը երկակի գործընթաց է՝ միաժամանակ պահպանելով մշակութային ժառանգությունը և ձևավորելով նոր, դինամիկ վիզուալ ինքնություն, որը համադրում է ազգային ավանդույթն ու գլոբալ թվային մշակույթը։

♦ Քաղաքականացված բազմառեժիմայնություն

Թվային մեդիայի բազմառեժիմայնությունը (multimodality)՝ լեզվական տեքստերի, տեսանյութերի, աուդիո հաղորդագրությունների, ստատիկ պատկերների, ինֆոգրաֆիկաների և ինտերակտիվ ձևաչափերի համատեղ կիրառումը, հայկական տեղեկատվական միջավայրում հաճախ ստանում է քաղաքական բնույթ։ Ըստ Kress և van Leeuwen-ի (2006)՝ բազմառեժիմային հաղորդակցությունը ոչ միայն տեղեկատվության փոխանցման միջոց է, այլև իմաստների կառուցման համակարգ, որտեղ տարբեր նշանային ռեժիմները միասին ձևավորում են համոզման և ազդեցության մեխանիզմներ։

Հայկական քաղաքական դիսկուրսում բազմառեժիմայնությունը հատկապես ակտիվանում է ընտրական գործընթացների, սոցիալական շարժումների և ճգնաժամային իրավիճակների ընթացքում։

2018 թվականի քաղաքացիական շարժումը օրինակելի դեպք է, որտեղ քաղաքական հաղորդակցությունը կառուցվեց բազմառեժիմային հարթության վրա.

- Facebook Live և YouTube ուղիղ միացումներ՝ իրական ժամանակում իրադարձությունների սիմվոլիկ ներկայացում,
- մեմեր և հումորային վիզուալներ՝ քաղաքական քննադատության դյուրամարս ձև,
- փողոցային պաստառների թվայնացված տարբերակներ, որոնք լայնորեն տարածվում էին սոցցանցերում,

- երաժշտական տեսահոլովակներ և քաղաքացիական երգեր՝ շարժման հուզական մոբիլիզացիայի համար։

2020 թվականի պատերազմական շրջանը ևս ցուցադրեց քաղաքականացված բազմառեժիմայնության ուժեղացում.

- ինֆոգրաֆիկա և քարտեզներ՝ ռազմաքաղաքական իրադարձությունների պարզաբանման համար,
- հայրենասիրական տեսահոլովակներ և վիզուալ արշավներ,
- հեշթեգային արշավներ (#ArtsakhStrong, #StopAzerbaijaniAggression), որոնք միավորում էին տեքստային և պատկերային հաղորդակցությունը։

Ընտրական քարոզարշավների ընթացքում կուսակցությունները հաճախ համադրում են կարճ տեսանյութեր, անիմացիոն գրաֆիկա, մեմային հաղորդագրություններ և ուղիղ եթերներ՝ ստեղծելով **ինտեգրված հաղորդակցական դիսկուրս**, որը նպատակ ունի ոչ միայն տեղեկացնել, այլև ձևավորել քաղաքական ինքնություն և համախմբել ընտրազանգվածը։

Այսպիսով, հայկական թվային միջավայրում բազմառեժիմայնությունը հանդես է գալիս որպես քաղաքական սեմիոտիկ ռազմավարություն, որտեղ տարբեր մեդիա ռեժիմները փոխլրացնում են միմյանց՝ ստեղծելով համոզիչ և էմոցիոնալ ազդեցություն ունեցող հաղորդակցություն (Jewitt, 2014; Wodak, 2015)։

Ներքևից-վերև հաղորդակցական մշակույթի ձևավորում

Հայկական թվային մեդիան առանձնանում է «ներքևից-վերև» (bottom-up) հաղորդակցական մշակույթի զարգացմամբ, որտեղ հաղորդակցության նոր կանոնները ձևավորվում են ոչ թե միայն ինստիտուցիոնալ դերակատարների, այլև հիմնականում օգտատերերի ստեղծած բովանդակության միջոցով։ Jenkins-ի (2006) մասնակցային մշակույթի տեսության համաձայն՝ թվային միջավայրում օգտատերերը դառնում են ոչ միայն սպառող, այլև իմաստ արտադրողներ, որոնք վերաձևակերպում են մշակութային նշանները։

Հայկական թվային հաղորդակցությունում կարելի է առանձնացնել մի քանի առանցքային ուղղություն.

ա) Հայկական մեմաբանություն և քաղաքական հումոր

Գլոբալ մեմային ձևաչափերը տեղայնացվում են հայկական քաղաքական և մշակութային համատեքստում։

- 2018 թվականի շարժման ընթացքում լայն տարածում գտան քաղաքական կերպարների լուսանկարների վրա կառուցված մեմերը,
- խորհրդարանական քննարկումների հատվածներից ստեղծված հումորային տեսանյութեր,
- հանրային գործիչների արտահայտությունները վերածվում էին կրկնվող մեմային նշանների։ Այս երևույթը ստեղծում է «ժողովրդական սեմիոտիկա», որտեղ քաղաքական քննադատությունը տարածվում է ոչ պաշտոնական լեզվով։

բ) Հայերենի լեզվական բազմաձևություն թվային միջավայրում

Թվային հարթակներում նկատվում է լեզվական հիբրիդացում.

- գրաբարյան արտահայտությունների օգտագործում հումորային կամ խորհրդանշական համատեքստում,
- աշխարհաբարի, բարբառների և խոսակցական լեզվի համադրություն,
- հայերեն-անգլերեն խառը տեքստեր («հայթեք» բառապաշար)՝ հատկապես երիտասարդական քաղաքական քննարկումներում: Լեզվի այս ճկուն օգտագործումը ձևավորում է նոր հաղորդակցական ինքնություն և խմբային պատկանելության նշաններ (Androutsopoulos, 2014):

գ) Վիրուսային ձևաչափերի տեղայնացում

TikTok, Instagram և YouTube հարթակներում գլոբալ վիդեո ձևաչափերը հաճախ հարմարեցվում են ազգային և քաղաքական թեմաներին.

- ազգային տոների (Անկախության օր, Վարդավառ) շուրջ տեղեկատվական և ժամանցային տեսանյութեր,
- ավանդական խոհանոցը և մշակութային խորհրդանիշները քաղաքական կամ հասարակական ուղերձների համատեքստում,
- սոցիալական ակցիաների և բողոքների մասին կարճ, արագ տարածվող տեսանյութեր:

Այս գործընթացների արդյունքում ձևավորվում են հաղորդակցական նոր կոնվենցիաներ, որոնք համադրում են ավանդական մշակութային կոդերը և գլոբալ թվային մշակույթի ձևաչափերը՝ ստեղծելով հայկական թվային հանրային դիսկուրսի ինքնատիպ սեմիոտիկ միջավայր (Castells, 2012; Papacharissi, 2015):

3. Թվային մեդիայի սեմիոտիկ գործառույթները հայկական միջավայրում

Հայկական թվային մեդիան չի սահմանափակվում միայն տեղեկատվության փոխանցմամբ. այն **նշանագիտական համակարգ** է, որտեղ նշաններն ու պատկերները ծառայում են սոցիալական, քաղաքական և մշակութային մի շարք գործառույթների: Այս բաժնում քննարկվում են հայկական թվային միջավայրում սեմիոտիկ գործառույթների հիմնական ուղղությունները՝ կիրառված օրինակներով:

♦ **Կոլեկտիվ հոգեբանական ցնցումների (տրավմատիկ փորձերի) թվային յուրացում**

Հայկական թվային միջավայրում սեմիոտիկան հաճախ ուղղված է **կոլեկտիվ տրավմաների յուրացմանը և մշակմանը**, մասնավորապես 2020 թվականի Արցախյան պատերազմից հետո: Սա ընթանում է մի քանի մակարդակով:

ա. Տեսողական (վիզուալ) փաստաթղթավորում

Պատերազմի ընթացքում և դրանից հետո թվային հարթակները համալրվում են լուսանկարներով, տեսանյութերով և դրվագներով, որոնք ներկայացնում են իրական ռազմական գործողություններ, քաղաքացիական ենթակառուցվածքների վնասներ և տեղացի բնակչության փորձը: Այս պատկերները

հանդես են գալիս որպես ուժեղ ինդեքսային նշաններ՝ անմիջականորեն ազդելով դիտողի զգայական ընկալման վրա և ստեղծելով կոնկրետ ժամանակ-վայրի հետ կապ: Օրինակ՝ սոցիալական ցանցերում տարածված տեսանյութերը, որտեղ երևում էին դիրքային գործողություններ կամ տեղացիների ու զինվորների առօրյան պատերազմի օրերին, ստեղծում էին ոչ միայն տեղեկատվական արժեք, այլև կոլեկտիվ արձագանք՝ աջակցություն կամ համերաշխություն արտահայտելու համար:

բ. Կոլեկտիվ սգո և հիշատակի պրակտիկաներ

Թվային միջավայրը ծառայեց հիշողության մշակութային տարածք ստեղծելուն: Վիրտուալ հուշակամարները, զոհերի հիշատակի գրառումները և հիշատակի էֆեմերային բովանդակությունը (օրինակ՝ սոցիալական ցանցերում #պատերազմ, #զոհեր, #անմահ_հերոս և այլ հեշթեգներ) թույլ են տալիս հասարակությանը համատեղ կիսել սգո և հիշողության փորձը՝ ստեղծելով թվային «հուշապատ» կամ հիշողության օնլայն հարթակ: Այս պրակտիկաները հաճախ ներառում են նաև լուսանկարներ զոհերի զինվորական ծառայության, հերոսական գործողությունների կամ համայնքային հուշ-միջոցառումների մասին, ինչը օգնում է թվային համայնքին պահպանելու և փոխանցելու ազգային հիշողությունը:

գ. Հումորի և երգիծանքի միջոցով հոգեբանական հաղորդակցում

Մեմերը, կարճ տեսանյութերը և հումորային այլ բովանդակությունը կատարում են կատարսիսի (հոգեբանական թոթափման) գործառույթ՝ թույլ տալով հասարակությանը արտահայտել սթրեսային և ծանր տրավմատիկ փորձը՝ առանց անմիջականորեն դիպչելու զգայարաններին: Օրինակ՝ 2020 թվականի պատերազմից հետո տարածված «Պատերազմից տուն» կամ «Հակառակորդը չի պատկերացնում» մեմերը համադրում էին կարճ տեսարաններ, կատակային տեքստեր և հայկական առօրյա համատեքստ, որոնք հնարավորություն էին տալիս բացելու քննարկում սոցիալական ցանցերում՝ նվազեցնելով անհանգստությունը և նպաստելով կոլեկտիվ հոգեբանական մշակմանը:

Այս երեք ուղղությունները միասին ստեղծում են թվային միջավայրում կոլեկտիվ տրավմայի յուրացման համալիր համակարգ, որտեղ **տեսողական, հիշողության և հումորային նշանները** համատեղ ձևավորում են նոր հաղորդակցական պրակտիկա՝ հիշողությունը վերափոխելով և ապահովելով սոցիալական մասնակցություն:

♦ Այլընտրանքային հանրային միջավայրի ձևավորում

Հայկական թվային մեդիան դարձել է **այլընտրանքային հանրային միջավայրի** հիմնական դաշտը, որտեղ ձևավորվում են հաղորդակցման նոր պրակտիկաներ և նշանային ռազմավարություններ՝ ավանդական լրատվամիջոցների սահմանափակումների և վստահելիության խնդիրների համապատկերում: Այս միջավայրը տալիս է հասարակական քննարկումների բազմազանության,

օգտատերերի անմիջական մասնակցության և քաղաքականացված հաղորդակցության հնարավորություն։

ա. Անմիջականության և ինքնահաստատման նշաններ

Թվային հարթակները հնարավորություն են տալիս օգտատերերին անմիջապես հաղորդակցվելու և ներկայացնելու իրենց տեսակետը առանց լրատվամիջոցի միջնորդության։ Օրինակ՝ ուղիղ հեռարձակումները («լայվ»-հեռարձակումներ) և բլոգերների իրադարձային ռեպորտաժները ծառայում են հենց այդ նպատակին։ 2018 թվականի «Թավշյա հեղափոխության» ժամանակ սոցիալական ցանցերում ուղիղ հեռարձակումներով ցուցադրվել է ցույցերի ընթացքը, ինչը օգտատերերին թույլ է տվել հետևել իրադարձություններին տեղում և անմիջականորեն արձագանքել՝ մեկնաբանություններով կամ հեշթեգների միջոցով։ Այս պրակտիկաները ստեղծում են ուղիղ կապ իրական իրադարձությունների հետ՝ նվազեցնելով լրատվամիջոցի միջնորդությունը։

բ. Բազմակողմանիության կրկնօրինակում

Այլընտրանքային հանրային միջավայրը հնարավորություն է տալիս միևնույն հարթակում ներկայացնելու հակամարտող կողմերի տեսակետները, նույնիսկ երբ ավանդական մեդիան քաղաքական կամ տնտեսական պատճառներով սահմանափակված է։ Օրինակ՝ Արցախյան հիմնահարցի վերաբերյալ թվային հարթակներում տարածվել են հայկական, ինչպես նաև միջազգային դիտորդների տեսանյութերն ու հոդվածները, որոնք օգտատերերին հնարավորություն են տալիս տեսնելու տարբեր կողմերի մեկնաբանություններն ու գնահատականները։ Այս կրկնօրինակումն ապահովում է **վիրտուալ բազմակարծություն**, որտեղ հասարակությունը կարող է ձևավորել սեփական եզրակացությունները՝ հիմնված բազմաթիվ աղբյուրների վրա։

գ. Քաղաքական ազդեցության նոր ձևեր

Թվային մեդիան դարձել է քաղաքական ազդեցության նոր լաբորատորիա։ Հեշթեգ արշավները, լայն տարածում ունեցող բաց նամակները և առցանց ստորագրահավաքները ծառայում են քաղաքացիների տեսակետների հանրայնացման, հանրային ճնշման և քաղաքական գործընթացներին մասնակցության նպատակին։ Օրինակ՝ 2020–2021 թվականներին՝ Արցախյան պատերազմից հետո, սոցիալական ցանցերում կազմակերպված #ՕգնիրՀայաստան, #ԿանգնեցրեքՊատերազմը հեշթեգ արշավները հրավիրեցին միջազգային հանրության ուշադրությունը, հավաքեցին նյութական աջակցություն և ստեղծեցին նոր թվային նշանային պրակտիկա՝ քաղաքականության և հանրային կարծիքի ձևավորման համար։

Այս երեք ուղղությունները միասին ստեղծում են հայկական թվային մեդիայի **այլընտրանքային հանրային միջավայրի** համակարգ, որտեղ օգտատերերի անմիջական ներգրավվածությունը, բազմակողմանի տեղեկատվության հասանելիությունը և թվային քաղաքական մասնակցության նոր մեթոդները համատեղ ձևավորում են հասարակական և քաղաքական գործընթացների նոր դինամիկա։

♦ **Մշակութային ինքնության պահպանություն և զարգացում**

Հայկական թվային մեդիան կարևոր գործառույթ է իրականացնում նաև **մշակութային ինքնության պահպանության և տարածման գործում**: Թվային հարթակները ծառայում են որպես հայաստանյան և սփյուռքահայ համայնքների հաղորդակցական, կրթական և հիշողության տարածք, որտեղ մշակութային, լեզվային և պատմական ռեսուրսները վերաիմաստավորվում և հարմարվում են նոր պայմաններին:

ա. Ժառանգության թվային վերափոխում

Թվային տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս ավանդական մշակութային ժառանգությունը ներկայացնելու նոր ձևաչափերով: Վիրտուալ թանգարանների ստեղծումը, պատմական կերպարների թվային անիմացիաները և դասական գրականության էլեկտրոնային տարբերակները ոչ միայն դարձնում են ժառանգությունը մատչելի լայն լսարանի համար, այլև ապահովում են այնպիսի միջավայր, որտեղ օգտատերը կարող է ակտիվորեն ներգրավվել՝ ուսումնասիրելով պատմությունը և մշակույթը սեփական տեմպով ու հետաքրքրությամբ: Օրինակ՝ թվային թանգարանների վիրտուալ շրջագայությունները և «Հայաստանի պատմության» թվայնացված նյութերը թույլ են տալիս սփյուռքահայ երիտասարդությանը ծանոթանալ հայ մշակույթի և պատմության կարևոր դրվագներին առանց ֆիզիկական այցելության:

բ. Լեզվի պահպանման նոր ձևեր

Հայերենով բլոգների, վլոգերի և փոդքաստների ստեղծումը նպաստում է լեզվի **թվային կենսունակությանը**: Այս միջոցները թույլ են տալիս ոչ միայն պահել լեզուն, այլև ապահովել դրա ժամանակակից հոսքը՝ ինտեգրվելով գլոբալ թվային մշակույթի մեջ: Օրինակ՝ հայկական ավանդական խոհանոցի, ժողովրդական տոների կամ չափածո ստեղծագործությունների մասին հայերեն տեսաբլոգները ստեղծում են մի առցանց միջավայր, որտեղ լեզուն և մշակույթը տարածվում են սփյուռքահայ լսարանի շրջանում:

գ. Սփյուռքահայ-հայաստանցի հաղորդակցություն և սեմիոտիկ փոխազդեցություն

Հայկական թվային միջավայրը հնարավորություն է տալիս ձևավորելու և ամրապնդելու **հիբրիդային մշակութային և ինքնության մոդելներ**: Այստեղ համադրվում են ինքնության տարբեր ընկալումներ ինչպես հայրենիքում ապրող, այնպես էլ սփյուռքահայ օգտատերերի շրջանում: Օրինակ՝ սոցիալական ցանցերում տարածված ազգային հերոսների կամ պատմական իրադարձությունների վերաբերյալ կոլաբորատիվ նախագծերը միավորում են թվային արվեստը, պատմական գիտելիքը և առօրյա համայնքային դիսկուրսը: Այս փոխազդեցությունները ստեղծում են հիբրիդային սեմիոտիկ ձևեր, որտեղ ավանդական նշանները (խաչքարեր, պատմական կերպարներ, ազգագրական

տարրեր) համատեղվում են թվային լեզվի և նոր մեդիայի խորհրդանշական միջոցների հետ՝ պահպանելով մշակութային ինքնությունը և ապահովելով հասարակության միջև շարունակական հաղորդակցություն:

Այս երեք բաղադրիչները՝ **ժառանգության թվայնացում, լեզվի պահպանության նոր ձևեր և սփյուռքահայ-հայաստանցի փոխազդեցություն**, միասին ապահովում են հայկական թվային մեդիայի դերը որպես մշակութային ինքնության պահապան, նորարարական և բազմաշերտ հանրային միջավայր՝ հարմարեցված ժամանակակից թվային պայմաններին:

Եզրակացություն

Հայկական թվային մեդիան ներկայումս ձևավորվում է որպես ինքնուրույն հաղորդակցական և նշանային համակարգ՝ սեփական օրինաչափություններով, արագ զարգացող դինամիկայով և բազմաշերտ հասարակական ազդեցությամբ: Այն այլևս միայն տեղեկատվության տարածման հարթակ չէ, այլև դարձել է հասարակական ինքնարտահայտման, հիշողության կառուցման և քաղաքական ներգրավվածության նոր միջավայր:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հայկական թվային մեդիայի հիմնական գործառույթները կարելի է համակարգել հետևյալ առանցքային ուղղություններով.

1. **Նոր հանրային միջավայրի ձևավորում** – թվային հարթակները ստեղծում են մասնակցային, արագ արձագանքող և տարածքային սահմաններից հարաբերականորեն ազատ հաղորդակցական դաշտ, որտեղ օգտատերերը դառնում են ոչ միայն տեղեկատվության սպառող, այլև ստեղծող ու տարածող:
2. **Հասարակական տրավմատիկ փորձի թվային յուրացում և մշակում –** նոր թվային հիշողության, սգո և կոլեկտիվ ապրումների արտահայտման ձևերի միջոցով թվային միջավայրը նպաստում է հասարակական փորձառության վերաիմաստավորմանը և հոգեբանական հաղորդակցությանը:
3. **Մշակութային ինքնության պահպանություն և արդիականացում –** ժառանգության թվայնացումը, հայերեն լեզվամշակութային բովանդակության ակտիվացումը և Հայրենիք–Սփյուռք թվային կապերի զարգացումը ձևավորում են շարունակական մշակութային տարածք՝ հարմարեցված ժամանակակից հաղորդակցական միջավայրին:
4. **Քաղաքական խոսույթի և ազդեցության նոր ձևերի ձևավորում –** թվային հարթակները հանդես են գալիս որպես ներքևից վերև ուղղված հաղորդակցման մոդելների տարածք, որտեղ ձևավորվում են քաղաքացիական նախաձեռնություններ, առցանց ազդեցության մեխանիզմներ և նոր մասնակցային քաղաքական մշակույթ:

Միևնույն ժամանակ, հայկական թվային մեդիայի զարգացումը ուղեկցվում է մի շարք նշանային և հաղորդակցական ռիսկերով. տեղեկատվական հակամարտությունների սրման վտանգ, պատմական հիշողության քաղաքականացման հնարավորություններ և մշակութային ինքնության մակերեսային

ներկայացման միտումներ՝ արագ սպառվող թվային բովանդակության պայմաններում։

АСТХИК АВЕТИСЯН – *Семиотическая многослойность в армянской цифровой среде: язык, изображение и публичная коммуникация*. – В статье анализируется семиотическое пространство цифровых медиа Армении как самостоятельный объект научного осмысления. Армянская цифровая медиасреда рассматривается как ключевая платформа конструирования идентичности, цифровой репрезентации и переработки коллективной травмы, а также как пространство взаимодействия с глобальными медиапотоками в условиях трансформационного общества.
Особое внимание уделяется коммуникативным и контентным практикам, формирующимся в цифровой среде, в которых происходит синтез традиционных знаково-символических кодов (армянская письменность, мотивы хачкаров, образы исторических деятелей) и современных форм цифровой культуры (мемы, нарративы успеха, короткие видеоролики).
В результате анализа выявлено, что семиотическая система армянских цифровых медиа характеризуется политизированной мультимодальностью, комбинаторным использованием исторических индексов и интенсивным развитием локально детерминированных коммуникативных практик. Данные процессы отражают гибридизацию национальных символических ресурсов и универсальных цифровых форматов.
Методологическая база исследования основана на положениях семиотики и подходах цифровых гуманитарных наук. Эмпирическую основу составляют результаты качественного анализа контента социальных сетей, онлайн-медиапроектов и материалов государственной цифровой коммуникации.

Ключевые слова: *Армения, цифровые медиа, семиотика, цифровая культура, социальные сети, мемы, идентичность, мультимодальность, исторический нарратив, коммуникация, публичная коммуникация*

ASTGHIK AVETISYAN – *Semiotic Multilayering in the Armenian Digital Environment: Language, Image, and Public Communication.*– The study focuses on communicative and content practices emerging on digital platforms, which synthesize traditional pictorial codes (Armenian script, khachkar motifs, historical figures) with the linguistic and visual forms of digital culture (memes, success stories, short video clips).
The analysis demonstrates that the semiotic system of Armenian digital media is characterized by politicized multimodality, the combinatory use of historical indices, and the rapid development of locally grounded communicative practices.
The study is methodologically based on the principles of semiotics and digital humanities research. The data corpus includes qualitative analyses of widely circulated social media content, online media projects, and materials of governmental digital communication.

Key words: *Armenia, digital media, semiotics, digital culture, social networks, memes, identity, multimodality, historical narrative, communication, public communication*

Էթիկայի վերաբերյալ հայտարարություն
Հեղինակը հաստատում է, որ պահպանվել են հետազոտությանը վերաբերող էթիկական բոլոր պահանջները։

Շահերի բախման վերաբերյալ հայտարարություն
Հեղինակը հաստատում է, որ շահերի բախում առկա չէ։

Գրականության ցանկ / References

Ավետիսյան Ա.Շ., Նոր մեդիա և հաղորդակցություն, ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2024 թ., https://doi.org/10.46991/YSUPH/9785808426597 Avetisyan, A. Š. 2024. *Nor media ev halordakcutʿyun*. EPH hrat., Erevan. DOI: https://doi.org/10.46991/YSUPH/9785808426597

Հարությունյան Ժ., Թվային հասարակության տեսական հիմքերը և զարգացումը չորրորդ արդյունաբերական հեղափոխության համատեքստում, Գիտական *Արցախ, № 4(15), 2022, DOI: 10.52063/25792652-2022.4.15-104* Harutʿyunyan, Ž. 2022. *Tʿvayin hasarakutʿyan tesakan himkʿery ev zargačʿumy čʿorrord ardyunaberakan hełašrjapʿoxutʿyan hamatekstum*. *Gitakan Arcʿax*, No. 4(15). DOI: 10.52063/25792652-2022.4.15-104

Avetisyan A. Sh. New media and art: processes of interaction, Journal for Armenian Studies, Vol. 1 No. 68 (2025), https://doi.org/10.24234/journalforarmenianstudies.v1i68.159

Avetisyan, A. Sh., The Impact of New Media In The Context Of The Transformation Of The Network Economy, Journal Economics, Finance and Accounting, https://doi.org/10.59503/29538009-2024.1.13-5

Peirce C. S., *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings*, Indiana University Press,1998.

Jenkins, H., Ito M., & Boyd D., *Participatory Culture in a Networked Era*. Polity Press., 2015, jenkins-ito-boyd-ch1.pdf

Couldry N., Hepp A., *The Mediated Construction of Reality*, Polity Press, 2017

Shifman L., *Memes in Digital Culture*, Cambridge, MA, The MIT Press, 2014.

Barthes, R. (1977). *Image–Music–Text.*

Chandler, D. (2017). *Semiotics: The Basics.*

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices.*

Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design.*

Jewitt, C. (2014). *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis.*

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture.*

Papacharissi, Z. (2015). *Affective Publics.*

Castells, M. (2012). *Networks of Outrage and Hope.*

Androutsopoulos, J. (2014). *Mediatization and Sociolinguistic Change.*

Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear.*